

YÁAX T' AAN

U chíimpolta'al u yantal keet páajtalil yeetel ma' u yantal jumpáaykunaje' leti'unaj u ts'aatáantik u Jala'achil jump'éeel kaaj tu'ux ku yu'uba'al u t'aan kaaj. U páajtalilo'ob wíinik yeetel u nojba'alil wíinike' ka'ap'éeel ba'al múul anik mantats' ti'al ka'a béeyak u páajtal u múul kajtal u kajnáalilo'ob México. Le keexo'ob beeta'ab tu k'iinil 10 tu winalil junio tu ja'abil 2011, tu beetaj u nojochba'atal u páajtalil wíinik tu táan u noj a'almaj t'aanil México, ti'al beyo' u chíimpolta'al tumeen u jmeyajilo'ob jala'ach yeetel xan u péeksiltiko'ob, yeetel u tuukul keet kuxtal yeetel ma' u yantal jumpáaykunaj, beeta'an tu noj tuukulil Pro Personae beeyxan yeetel u chíimpolalil mokt'aano'ob ichil noj lu'umilo'ob tu'ux táakpaja'an u Jala'achil México.

Jumpáaykunaje' jump'éeel talamil ku taal tu tuukulil tu'ux wáa máaxe' nojoch u yu'ubikubáa tu táan u láak', yo'olal u bix suuka'an u biisik u kuxtal, u boonil u wíinklal, u t'aan, bix u wíinklal, u ja'abil, wáa yo'olal xiib wáa ko'olel wáa yo'olal jats'uts u yilik yeet xiibil wáa ko'olelil, beeyxan yo'olal u láak' wáa ba'ax.

Jumpáaykunaje' jump'éeel noj k'oja'anil ku k'askuntik u kuxtal kaaj tumeen ku k'askuntik u tuukul wíinik yeetel ku loobiltik wáa ba'ax múuch'máakil ku luk'sa'al wáa ba'ax ti' u páajtalilo'ob. U beeta'al jejeláas ba'alo'ob ku jumpáaykunaje' ku jóok'ol le keen u ye'es jump'éeel kaaj bix suuka'an u kuxtal je'el bix u tsola'an tumeen u molayil Comité de Derechos Económicos, Sociales y Culturales (CDESC) ti' u noj molayil Organización de las Naciones Unidas.

Tu k'iinil ka'a ts'a'ab k'ajóoltbil u a'almaj t'aanil Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación (LFPED) tu k'iinil 11 tu winalil junio tu ja'abil 2003, beyo' Méxicoe' anchaj jump'éeel a'almaj t'aan ku beetik u yantal ichil tuláakal u a'almaj t'aanil Méxicoe' jump'éeel ti'al u yila'al ma' u yantal wáa

Yáax t'aan

ti'al u xu'ulsa'al jumpáaykunaj yo'olal wáa máax, beeyxan ti'al u péektsilta'ak u keet kuxtal wíinik ti'al u jóok'ol táanil.

Le a'almaj t'aan LFPED tu jet'saj ichil u artículo 16, u beeta'al u molayil Consejo Nacional para Prevenir y Eliminar la Discriminación (Conapred).

Ts'o'ok u máan lajun wáa 10 ja'abil anak yéetel jo'op'ok u ts'aatáanta'al, k'uch u k'iinil u k'e'exel wáa ba'ax u jets'maj le LFPED, ti'al ka'a béeyak u kanáantik tu beel u keet kuxtal wíinik yéetel ma' u yantal jumpáaykunajil beeyxan ti'al u yantal u láak' nu'ukulilo'ob ti'al u xu'ulsa'al le loobila'.

Ichil u múul meyaj u noj jala'achil México yéetel u kúuchil tu'ux ku béeykunsa'al a'almaj taano'ob wáa Congreso de la Unión e' beeyxan Conaprede', tu k'iinil bejla'e', Méxicoe' yaan jump'éel a'almaj t'aan ku k'aaba'tik LFPED tu'ux ku ts'aik u muuk' jala'ach ti'al u xu'ulsa'al jumpáaykunaj.

Yo'olal úuchik le k'exxo'oba', le A'almaj t'aana' ku jets'ik túumben tsolt'aano'ob ti'al u béeykunsa'al yéetel yaan ba'ax u yil ba'ax u k'áat u ya'al jumpáaykunaj yéetel bix tsola'anik ichil le mok't'aano'ob ku beetik le noj lu'umilo'obo'. Ku saasil tsóolike' le ba'ax u beeta'al ichil u meyaj jala'ach yo'olal yaan ba'ax u yil ichil u keet páajtalil. Ma' tech u jets'ik chéen bix ma' u yantal jumpáaykunaj, beeyxan unaj u beeta'al meyaj'ob ti'al u yu'uba'al u t'aan kaaj yéetel xan ti'al ka'a béeyak u beeta'al meyaj'ob ku beet u yantal meyaj'ob ku péektsil keet kuxtal, yéetel ka'a u yáant múuch'kabil wíinik táan u tséelinkunta'alo'ob.

Je'el bix jets'a'anil tu noj a'amaj t'aanil wáa Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos, ichil le LFPEDO' yaan jump'éel tsolt'aan yo'olal ma' u yantal jumpáaykunaj yéetel ku jets'ik xan u jmeyajilo'ob u jala'achil u noj lu'umil Méxicoe' máaxo'ob unaj u chíimpoltiko'ob.

Noj a'almaj t'aan ti'al u yila'al ma' u yantal yéetel u xu'ulsa'al jumpáaykunaj wáa

Yo'olal le ba'ax ku beetbil yo'ola le ba'ax yaan u yil yéetel jumpáaykunaje', le LFPEDO' ku jump'éeelkúunsik le ba'ax unaj u beeta'al ti'al u xu'ulsa'al jumpáaykunaj beeta'an tumeen jala'acho'ob wáa tumeen je'el máaxake', beeyxan ku jets'ik ba'ax unaj u beeta'al ti'al u yila'al u yutskíinta'al wáa ba'ax le loobilo'.

Ti'al u ts'ok t'aanile', le k'exxo'ob beeta'ab ti' le noj a'amaj t'aan Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación ku meyaj bey jump'éeel nu'ukulil ti'al u ts'áik u muuk'le a'almaj t'aano' ti'al u kanáanta'al u páajtalil wíinik, yéetel u chúukbesik u muuk'il ti'al u yila'al u yantal keet kuxtal yéetel ti'al ma' u yantal jumpáaykunaje'.

Lic. Ricardo Bucio Mújica
Noj Jo'olpóopil wáa Presidente del
Consejo Nacional para Prevenir la Discriminación